

Asiantuntijalausunto ympäristövaliokunnalle

Hallitus on antanut eduskunnalle esitykset laiksi Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksesta annetun lain kumoamisesta (HE 136/2024 vp) ja laiksi Valtion tukeman asuntorakentamisen keskuksesta ja siihen liittyviksi laeiksi. Hallituksen esityksessä HE 136/2024 vp esitetään Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksesta annetun lain kumoamista. Samalla kumoutuisi myös sen nojalla annettu valtioneuvoston asetus Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksesta. Hallituksen esityksessä 188/2024 vp esitetään Valtion tukeman asuntorakentamisen keskuksen perustamista ympäristöministeriön yhteyteen. Lisäksi esityksessä ehdotetaan lainsäädännössä olevat viittaukset muutettavaksi viittaamaan Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen sijaan Valtion tukeman asuntorakentamisen keskuksen. Esitykset ovat riippuvuussuhteessa toisiinsa ja niiden tulisi tulla voimaan samanaikaisesti.

Ympäristöministeriö lausuu ympäristövaliokunnalle kunnioittavasti seuraavaa:

Tausta

Talouspoliittinen ministerivaliokunta linjasi valtion tukeman asuntotuotannon kehittämisen työryhmän työn pohjalta 24.6.2024, että Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus Aran tehtävät siirretään ympäristöministeriöön ja Aran tehtävien toteuttaminen erillisenä virastona lakkautetaan vuoden 2025 alussa. Talouspoliittisen ministerivaliokunnan päätöstä perusteltiin valtionhallinnon tuottavuusohjelman toimeenpanolla. Aran henkilöstö vähentyi keväällä 2024 päättyneiden yhteistoimintaneuvotteluiden jälkeen 16 henkilöllä. Päätöksen perustelujen mukaan tehtävien hallinnollisen järjestämisen kannalta henkilömäärä on laskemassa tasolle, jota ei voida pitää tarkoituksenmukaisena järjestää erillisenä virastona ja Aran tehtäväkokonaisuuden toteutuksen varmistaminen jatkossa edellyttää Aran tehtävien siirtoa ympäristöministeriöön. Ehdotetut toimenpiteet on arvioitu asiaa valmistelleessa Valtion tukeman asuntotuotannon kehittämisen työryhmässä vaikuttavimmiksi ja valtiontaloudellisilta vaikutuksiltaan tehokkaimmiksi keinoiksi Aran tehtävien toimeenpanon ja niitä koskevien hallitusohjelmakirjausten toteuttamisen kannalta ottaen huomioon valtionhallinnon tuottavuusohjelman toimeenpano vuosina 2025–2027.

Ympäristöministeriössä aloitettiin säädösvalmistelu Aran lakkauttamiseen liittyen kesällä 2024 heti talouspoliittisen ministerivaliokunnan päätöksen jälkeen. Luonnos laiksi Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksesta annetun lain kumoamisesta oli lausunnoilla heinä–elokuussa 2024. Jatkovalmistelussa päädyttiin siihen, että ympäristöministeriöön perustettavasta Valtion tukeman asuntorakentamisen keskuksesta olisi säädettävä lain tasolla, jonka jälkeen säädösvalmistelu laiksi Valtion tukeman asuntorakentamisen keskuksesta aloitettiin välittömästi.

Tehtävien siirron toteuttaminen ja vaikutukset

Ympäristöministeriö on valmistellut Aran tehtävien ja henkilöstön siirtoa ministeriön yhteyteen talouspoliittisen ministerivaliokunnan päätöksestä kesäkuusta 2024 alkaen. Muutosta on valmisteltu tiiviissä yhteistyössä Aran ja ympäristöministeriön asiantuntijoiden ja johdon kesken. Lisäksi mukana valmistelussa ovat mukana valtion palvelukeskukset Palkeet ja Valtori sekä valtioneuvoston kanslian valtioneuvoston hallintoyksikkö.

Tehtävien siirrolla ympäristöministeriön yhteyteen perustettavaan keskuksen on budjettitekniisiä vaikutuksia määrärahasiirtoina valtion talousarvion momenttien välillä, minkä vuoksi HE 136/2024 vp annettiin eduskunnalle vuoden 2025 talousarvioesityksen yhteydessä. Koska Aran lakkauttamisen esitetään aiemmin

esitetyn 1.1.2025 sijaan tulevan voimaan 1.3.2025, täydentävässä talousarvioesityksessä tullaan esittämään Aralle rahoitusta alkuvuoden toimintaan lakiesityksen mukaisesti ja loppuvuoden toiminnan rahoitus katettaisiin ympäristöministeriön toimintamenomomentilla 35.01.01.

Tehtäviensiirron on arvioitu aiheuttavan kertaluonteisia muutuskustannuksia ympäristöministeriön hallinnonalalle vuosina 2024 ja 2025. Kertaluonteisia ja lyhytkestoisia kustannuksina syntyy etenkin ICT:n ja digitaalisten työvälineiden muutoksista ja ratkaisuista. Aran henkilöstön työvälineet ja digitaalinen työympäristö tulee saattaa osaksi valtioneuvoston digitaalista työympäristöä. Aran tarjoamiin digitaalisiin verkkopalveluihin ja tietojärjestelmiin tulee myös tehdä tehtävien siirrosta aiheutuvat muutokset. Myös esimerkiksi Palkeiden muutostöistä talous- ja henkilöstöhallinnon tietojärjestelmiin sekä sopimusten lopettamisesta ja muutoksista aiheutuu kustannuksia ympäristöministeriön hallinnonalalle. Kustannukset ovat alustavan arvion mukaan yli 1 miljoonaa euroa. Muutoksesta koituvia kertaluonteisia kustannuksia tarkennetaan valmistelun aikana ja tuodaan käsittelyyn alustavasti vuoden 2025 lisätalousarvioiden valmistelun yhteydessä. Muutoksen on arvioitu aiheuttavan lisäksi sekä kertaluonteisia ja lyhytkestoisia muutuskustannuksia että pysyviä määrärahatarpeita valtioneuvoston kanslialle, koska kanslian tehtävänä on muun ohella tuottaa ja kehittää ministeriöiden yhteisiä hallinto- ja palvelutehtäviä. Kustannukset tarkentuvat siirron valmistelun edelleen edetessä. Siirron arvioidaan kuitenkin lisäävän ympäristöhallinnon toiminnan tehokkuutta ja se vastaa osaltaan valtionhallinnon tuottavuusohjelman tavoitteisiin keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä vuodesta 2026 eteenpäin. Saavutettavat säästöt riippuvat myöhemmin mahdollisesti tehtävistä toiminnan ja sen organisoinnin kehittämisestä.

Aran tehtävien siirtämisessä olisi kyse valtionhallinnon toimintojen uudelleenjärjestelystä, josta säädetään valtion virkamieslain (750/1994) 2 luvun 5 a–5 c §:ssä. Valtion virkamieslain 5 a §:n 1 momentin mukaan valtionhallinnon toimintojen uudelleenjärjestelyn yhteydessä virat ja niihin nimitetyt virkamiehet siirtyvät samaan virastoon tai samoihin virastoihin kuin tehtävät siirtyvät. Ympäristöministeriö on käynnistänyt Aran lakkauttamista ja sen tehtävien ympäristöministeriöön siirtämistä koskevat yhteistoimintaneuvottelut 29.10.2024. Ministeriö on tuolloin antanut neuvotteluesityksen yhteistoimintaneuvottelujen aloittamiseksi ja perustanut erillisen hallinnonalan yt-elimen, jonka toimikausi on 31.12.2024 saakka.

Voimaantulo

Hallituksen esityksessä HE 188/2024 vp ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.3.2025. Aiemmin suunnitellun aikataulun mukaan Ara lakkaisi ja uusi keskus aloittaisi 1.1.2025. Valmistelun aikana ympäristöministeriö tunnisti kireästä aikataulusta johtuvia riskejä liittyen erityisesti välttämättömiin tietojärjestelmämuutoksiin. Lisäksi henkilöstöön liittyvien muutosten valmistelu lainsäädännön ja valtion hyvän henkilöstöpolitiikan mukaisesti edellyttää riittävää toimeenpanoaikaa. Tästä syystä jatkovalmistelussa alkuperäistä aikataulua pidennettiin kahdella kuukaudella. Aikataulumuutoksella halutaan varmistaa, että muun muassa välttämättömät tietojärjestelmiä koskevat muutokset voidaan tehdä ennen uuden keskuksen perustamista. Aiempaa pidemmällä voimaantuloajalla pyritään varmistamaan asetetusta kiireellisestä aikataulusta huolimatta lakisääteisten tehtävien asianmukainen ja viivytyksetön toteutuminen. Koska Aran lakkauttamisen ja uuden keskuksen perustaminen ehdotetaan siirrettäväksi ajankohtaan 1.3.2025, tulisi laki Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksesta annetun lain kumoamisesta tulla voimaan hallituksen esityksestä esitetyn 1.1.2025 sijaan 1.3.2025.